

DE BRUGSE BURG : ARCHEOLOGISCHE GEGEVENS EN HISTORISCHE BRONNEN

Naar aanleiding van het boek "De Brugse Burg. Van grafelijke versterking tot moderne stadskern"

A. VERHULST^o

Dit omvangrijke werk over een in omvang beperkt maar historisch zeer belangrijk deel van de huidige stad Brugge, dat als geheel "de Burg" wordt genoemd, mooi uitgegeven en rijk geïllustreerd, is allesbehalve een kijkboek voor het grote publiek of voor de geïnteresseerde toerist. Het is een verzameling van dertien afzonderlijke, op zichzelf staande en door verschillende auteurs geschreven studies over dit gebied die ieder een hoofdstuk vormen. Ieder hoofdstuk wordt gevolgd door een samenvatting in het Frans, Engels en Duits. Afgezien van enkele onderlinge verwijzingen bestaat er weinig samenhang tussen de dertien ongenummerde hoofdstukken waarin het werk is ingedeeld, behalve dat ze alle betrekking hebben op één of ander aspect van de Brugse Burg : archeologisch, historisch of kunsthistorisch.

De beide inleidingen, respectievelijk van prof. em. J. Mertens, die in 1955 opgravingen op de Burg leidde en van stadsarcheoloog Hubert De Witte die in 1987-1989, naar aanleiding van de bouw van een hotel met parking op de Burg, er nieuwe en belangrijke opgravingen leidde, vormen meer een korte historiek van deze opgravingen dan een eigenlijke inleiding tot het onderwerp. Er ontbreekt anderzijds ook een slothoofdstuk waarin de geschiedenis van de Burg synthetisch met enkele krachtlijnen zou worden weergegeven.

De argeloze lezer moet inderdaad al goed vertrouwd zijn met de algemene geschiedenis van de Burgse Burg om onmiddellijk, zonder inleiding of synthese de diverse uiteenzettingen met vrucht te kunnen

* Onder redactie van H. De Witte, Brugge, 1991 (Archeo-Brugge, 2), 299 blz., 224 tekeningen, foto's en afbeeldingen; prijs 1250 B. fr.

^o Gewoon hoogleraar in de economische en sociale geschiedenis van de Middeleeuwen, R.U.Gent, p/a Blandijnberg 2, 9000 Gent.

volgen. Dit boek is inderdaad geen gemakkelijk leesbaar werk, doch bestaat voor het grootste deel uit vrij uiteenlopende archeologische rapporten die van grote deskundigheid en gespecialiseerde kennis blijken te geven, maar waarvan de techniciteit vaak een bijzondere inspanning en zelfs enige archeologische of kunsthistorische vorming bij de lezer veronderstelt.

Ook het eerste zeer uitvoerige hoofdstuk van Georges Declercq over de geschiedenis en vooral over de topografische ontwikkeling van de Burg tot in de 12de eeuw waarop we in eerste instantie zullen ingaan, vormt geen gemakkelijke lectuur. Hoewel het om begrijpelijke redenen vooraan in het werk werd geplaatst, kan het moeilijk als inleiding daartoe gelden. Dit ontbreken van een echte inleiding en van een slothoofdstuk of synthese wordt waarschijnlijk verklaard door de voornaamste bedoeling van deze uitgave, namelijk zeer vlug na de jongste opgravingen een aantal voorlopige archeologische rapporten ter beschikking te stellen van de gespecialiseerde vorsers, aangevuld met enkele historische studies over de vroegste geschiedenis van de Burg enerzijds en haar bewoningsgeschiedenis tot in de 18de, 19de en 20ste eeuw anderzijds.

Deze bedoeling te hebben verwezenlijkt is trouwens de grote verdienste van dit werk en vormt op zichzelf een voldoende verontschuldiging voor de aangestipte tekorten, die meer van redactionele en vormelijke dan van inhoudelijke aard zijn. Al te veel archeologische opgravingen blijven immers jarenlang of soms zelfs voor altijd ontoegankelijk of voor verdere wetenschappelijke, inz. historische verwerking en interpretatie nauwelijks bruikbaar omdat, behalve soms enkele korte notities, er geen echte opgravingsverslagen van worden gepubliceerd. In deze uitgave is dit gelukkig niet het geval en is zelfs eerder het omgekeerde waar. Het gevaar is immers niet denkbeeldig dat de resultaten van de opgravingen die erin worden uiteengezet als definitief zullen worden beschouwd, ondanks hun uitdrukkelijk en herhaaldelijk beklemtoond voorlopig karakter. Dit voorlopig karakter is het gevolg niet alleen van de bekommernis vlug een aantal gegevens ter beschikking te stellen in afwachting van een meer gedetailleerde studie, waarvan we inderdaad hopen dat ze er ooit onder één of andere vorm komt, maar tevens van het feit dat de dateringen die langs technische weg moeten worden verkregen (voornamelijk radiocarboon- en dendrochronologische dateringen van de opgegraven houten palen en andere houtresten) nog niet beschikbaar zijn.

Bijgevolg ontbreekt in dit werk, paradoxaal genoeg, iedere datering langs archeologische weg. Uitdrukkelijk wordt gesteld - het duidelijkst in het (ongenummerde zevende) hoofdstuk van F. Verhaeghe en B. Hillewaert over het aardewerk - dat de belangrijkste datering, die bovendien precieser is dan een archeologische datering op één eeuw na, namelijk die van de bouw van de centraalbouwwerk van Sint-Donaas welke omstreeks 950 wordt gesteld, louter op interpretatie van geschreven bronnen berust en bovendien slechts langs hypothetische weg werd verkregen. Deze datering is nochtans determinerend voor de vaststelling van de *terminus ante quem* van één der belangrijkste resultaten van de opgravingscampagne 1987-1989, behandeld in het (ongenummerde derde) hoofdstuk van Hubert De Witte, namelijk het bestaan van twee walvormige en boogvormige ophogingen met houtversterking en paalwerk. Zij worden geïnterpreteerd als overblijfselen van een primitieve, in twee fasen aangelegde (half)ringvormige versterking. Deze zou dateren van vóór de hypothetische datum van de bouw van de centraalbouwwerk van Sint-Donaas en het bijbehorende kapittelcomplex, omdat bedoelde versterking door deze bouwwerken werd doorsneden en buiten gebruik gesteld. Zoals gezegd zou dit volgens een grotendeels hypothetische interpretatie van de geschreven bronnen omstreeks 950 zijn gebeurd.

Dit is meteen één van de voornaamste conclusies van het (ongenummerde eerste) hoofdstuk over de geschiedenis van de Burgse Burg vóór de 13de eeuw, geschreven door Georges Declercq, die hierover reeds vroeger onder vorm van artikels een paar voorbereidende studies publiceerde¹. Sedert het artikel van wijlen Jan Dhondt uit 1957² is dit de omvangrijkste en belangrijkste historische studie die tot op heden aan de Brugse Burg werd gewijd. Hoewel de voornaamste archeologische gegevens die in de volgende hoofdstukken van het boek worden uiteengezet in dit artikel summier wel werden gebruikt, is het niettemin geheel zelfstandig op basis van geschreven bronnen opgebouwd. Voor een verdere doorgedreven integratie van historische en archeo-

1. G. Declercq, *Wanneer ontstond het Sint-Donaaskapittel te Brugge ?*, in : Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge, 122 (1985), pp. 145-157 ; G. Declercq, *Brugge als toevluchtsoord tijdens de Noormannenval van 851*, in : Brugs Ommeland, 28 (1988), pp. 131-139.

2. J. Dhondt, *De vroege topografie van Brugge*, in : Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, nieuwe reeks, 11 (1957), pp. 3-30.

logische gegevens was het ook in dit hoofdstuk, zoals omgekeerd in de overwegend archeologische hoofdstukken van het boek, blijkbaar nog te vroeg, gezien de haast waarmee de publikatie werd klaargemaakt. Dit belet niet dat de louter historische studie van Declercq alle aandacht en waardering verdient, mede omdat, zoals reeds aange-stipt, de archeologen op de erin voorgestelde dateringen steunen. De belangrijkste gegevens uit de studie van Declercq kunnen als volgt, enigszins schematisch, worden samengevat. Op grond van enkele tot nu toe minder gebruikte bronnen, waarvan Declercq meent te kunnen aantonen dat ze betrouwbaar zijn - de *Sancta prosapia Arnulfi comitis* van Witger, ca. 960³ en de vroeger als 11de-eeuwse verval-sing beschouwde briefwisseling tussen graaf Arnulf I en zijn schoonbroer Hugo, aartsbisschop van Reims⁴ -, kan graaf Arnulf I (918-965) volgens de auteur met grote waarschijnlijkheid worden beschouwd als de bouwer van de centraalbouwkerk van Sint-Donaas. Terzelfdertijd en meteen ook door Arnulf zou een kapittel in deze kerk zijn ge-sticht. Deze reeds vroeger door Declercq verdedigde hypothese⁵ steunt in belangrijke mate op de veronderstelling dat de titel *archycapellanus* die aan het hoofd van het kapittel in het begin van de 12de eeuw wordt gegeven door de bewerker van de bekende *Sermo de Adventu* (die onder het jaar 944 het oudste bewijs bevat van het bestaan van de kerk van St.-Donaas) eigenlijk een wijziging en eigentijdse aanpassing zou zijn van de titel *prepositus* in de oor-spronkelijke *Sermo*. De veronderstelling dat ook de bouw van het kapittel zou samenvallen met die van de kerk kon helaas archeologisch niet worden geverifieerd.

Op de hypothese dat Arnulf I behalve van de kerk zelf ook de stichter én bouwer van het kapittel van St.-Donaas zou zijn, wordt een derde belangrijke hypothese door Declercq gebaseerd. Arnulf zou namelijk volgens hem ook de bouwer zijn van de min of meer vierkante burg die we in 1127 uit het verhaal van Galbert over de

3. E. Freise, *Die "Genealogia Arnulfi comitis" des Priesters Witger*, in : Frühmittelalterliche Studien, 23 (1989), pp. 203-243.

4. A. Dierkens, *Saint Anshaire, l'abbaye de Torhout et les missions carolingiennes en Scandinavie. Un dossier à réouvrir*, in : Haut Moyen Age. Culture, éducation et société. Etudes offertes à Pierre Riché, La Garenne-Colombes, 1990, pp. 301-313.

5. Declercq, *Wanneer ontstond het Sint-Donaaskapittel* (zie hoger n. 1).

moord op Karel de Goede leren kennen. Vroegere studies hebben de aanleg hiervan meestal onder graaf Boudewijn V (1035-1067) geplaatst. Declercq komt tot zijn besluit o.m. door een subtiele interpretatie van een passage in de bekende laat-11de-eeuwse *Tractatus de ecclesia Sancti Petri Aldenburgensis*, die aan graaf Arnulf de bouw toeschrijft van “urbis aedificium” (enkelvoud !) d.i. volgens Declercqs interpretatie de bouw van de hele versterking (*urbs*), doch aan graaf Boudewijn V de constructie van gebouwen binnen deze versterking (“urbis aedificia” : meervoud !) ⁶. Verder berust deze hypothese over de aanleg van de vierkante burg door Arnulf I op de veronderstelling dat de uitbreiding van de primitieve, waarschijnlijk half-cirkelvormige burcht, waarover meer hierna, noodzakelijk zou geweest zijn om de bouw mogelijk te maken van het naast de kerk gelegen complex van het kapittel, waarvan Arnulf volgens de voorgaande hypothese de stichter zou zijn. Men zou dus, als we de redenering van Declercq goed begrijpen, de vroegere primitieve burcht vergroot hebben eenvoudig om de bouw van een kapittelcomplex mogelijk te maken.

De vierde hypothese van Declercq werd door hem ook reeds in een vroegere publikatie verdedigd ⁷. Op grond van geschreven historische bronnen veronderstelt de auteur het bestaan van een versterking te Brugge vóór het midden van de 9de eeuw en wellicht reeds in het begin van de 9de eeuw, toen Karel de Grote tegen het Noormannengevaar garnizoenen (lat. *praesidia*) legerde langs de Vlaamse kust. Thans meent Declercq deze primitieve versterking bovendien te mogen identificeren met de louter langs archeologische weg ontdekte fragmenten van een gracht die door de bouw van de centraalbouwkerk van Sint-Donaas en van het kapittelcomplex werd doorsneden en dus van vóór deze bouwwerken zou dateren. We zullen dit archeologisch gegeven, dat door Hubert De Witte in het ongenummerde derde hoofdstuk wordt ontwikkeld, hierna bespreken.

De vijfde en laatste grote hypothese van Declercq is van zijn vindingrijke studie o.i. de meest aanvechtbare, maar tevens degene die het meest stof kan leveren voor verder onderzoek. Schrijver stapelt hierin een reeks argumenten op tegen de veronderstelling dat de

6. Zie ook Declercq, *ibidem*, pp. 151-157.

7. Declercq, *Brugge als toevluchtsoord* (zie hoger n. 1).

primitieve burchtkapel uit de 9de-begin 10de eeuw, voorganger van de centraalbouwkerk van Sint-Donaas uit het midden van de 10de eeuw, zich *binnen* de primitieve (wellicht half-cirkelvormige) burcht van de 9de-10de eeuw zou hebben bevonden, zodat ze later zelfs niet binnen de vierkante, misschien door Arnulf I gebouwde burcht moet worden gezocht.

Eén van de meest interessante van Declercq's argumenten leidt hem tot de verwerping van de klassieke opvatting die steeds in de Sint-Basiliuskapel in het zuidelijk deel van de Burg de primitieve burchtkerk vóór Sint-Donaas heeft gezien. Declercq toont inderdaad overtuigend aan dat Sint-Basilius uit de 12de eeuw stamt en geeft, door een interessante vergelijking met andere 12de-eeuwse burchtkapellen, ook aan waarom. Des te verrassender is dan echter schrijvers voornaamste argument om de primitieve burchtkapel noch op de plaats van de 10de-eeuwse Sint-Donaaskerk, noch op die van Sint-Basilius te situeren, waar o.i. immers wél voldoende plaats was. Declercq meent inderdaad dat meer bepaald voor de kanunnikengemeenschap uit Torhout, die in de 9de eeuw onder Boudewijn I volgens een oude door Declercq overgenomen hypothese van Grierson⁸ de relieken van Sint-Donaas naar Brugge zou hebben gebracht, onvoldoende plaats was in het zuidelijke, hoger gelegen deel van de primitieve burcht van die tijd ! Daarom, evenals om alle door hem opgestelde tegenargumenten te ontzenuwen, ziet Declercq slechts één oplossing: de primitieve burchtkapel te identificeren met de in de 13de eeuw als grafelijke kapel vermelde Sint-Walburgakerk, gelegen buiten de vierkante burcht van Arnulf. Het grote door Spiegelrei, Sint-Annarei, Groene Rei en Kraanrei omsloten vierkante eiland (afbeelding 97, p. 23) waarbinnen Sint-Walburga lag, zou volgens Declercq een soort voorburcht zijn geweest die ten tijde van het Noormannen-gevaar als "vluchtburcht" zou hebben dienst gedaan en waarvan Sint-Walburga het bedehuis zou zijn geweest. Men moet toegeven dat Declercq als argument voor zijn zeer nieuwe veronderstelling een aantal interessante gegevens in verband met Sint-Walburgakerken, o.a. deze te Veurne, als grafelijke kapellen uit het begin van de 10de eeuw naar voren schuift. Doch de stelling als geheel werpt nog zeer veel onbeantwoorde vragen op, zoals de schrijver zelf grif erkent.

8. Ph. Grierson, *The translation of the relics of St.-Donatian to Bruges*, in : *Revue bénédictine* 49 (1937), pp. 170-190.

Nog andere vragen en problemen, waarop Declercq terloops wijst, wachten trouwens op nadere studie. Zij worden ook niet uitgediept, laat staan opgelost in het (ongenummerde derde) hoofdstuk, waarin Hubert De Witte de resultaten van de opgravingscampagne 1987-1989, waarover het boek hoofdzakelijk handelt en die we bij het begin van deze bespreking al hebben samengevat, uiteenzet. Eén van de problemen die ook in dit archeologisch hoofdstuk niet worden opgelost is de aard en oorsprong van de zgn. "depressie" in de noordelijke helft van de vierkante burcht. Het veen dat erin was gegroeid werd niet onderzocht en voor een nieuw onderzoek van de reeds in 1955 ontdekte boomstammen die erin werden gelegd om de centraalbouwkerk van Sint-Donaas een vaste fundering te geven, was er, volgens De Witte, tijdens de opgravingen 1987-1989 zelfs geen tijd ! Zowel De Witte als Declercq, deze laatste blijkbaar op gezag van de archeologen, doen deze depressie zondermeer en op vage wijze af als "een moerassig aanhangsel bij de Reie". In het licht van de vroegere studies van Koch en van mezelf over de mogelijke lokalisatie van een vroegmiddeleeuwse vanuit zee bereikbare aanlegplaats te Brugge⁹, bevredigt zulke benadering natuurlijk allerminst. Hopenlijk is de kans voor verder onderzoek hierover niet definitief verkeken nu de bouwwerken op de Burg, die de gelegenheid boden voor de opgravingscampagne van 1987-89, afgesloten zijn, figuurlijk en letterlijk !

Ook in verband met het al of niet natuurlijke karakter van de Groene Rei werd blijkbaar geen nader archeologisch-bodemkundig onderzoek verricht. In zijn hoofdstuk over de opgravingscampagne 1987-1989 aanziet De Witte de Groene Rei als een natuurlijke arm van de Reie. Deze zou zich vòdr de Burg gesplitst hebben in twee armen, de Kraanrei en de Groene Rei. De boogvormige ophoging met bijbehorende wal en gracht binnen de Burg zou tussen beide een verbinding tot stand hebben gebracht en zo een halfcirkelvormige verdedigingslinie hebben gevormd, met als basis de Kraanrei en de Groene Rei. Alleen Declercq plaatst bij de natuurlijke oorsprong van de Groene Rei vraagtekens, doch acht het niet uitgesloten dat zij als verlengstuk van de boogvormige omwalling met gracht toch gegra-

9. A.C.F. Koch, *Brugge's topografische ontwikkeling tot in de 12de eeuw*, in : Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge, 99 (1962), pp. 5-67 ; A. Verhulst, *Les origines et l'histoire ancienne de la ville de Bruges*, in : *Le Moyen Age* 66 (1960), pp. 37-63.

ven zou zijn. Wat hiervan ook zij, De Witte en op zijn gezag Declercq, aanzien de twee boogvormige ophogingen met paalwerk en gracht aan de noordoostzijde van de centraalbouwwerk en van het kapittelcomplex niet alleen als opeenvolgende ophogingen en uitbreidingen in noordelijke richting van de pleistocene zandrug die de zuidelijke helft van de latere vierkante burcht inneemt, maar bovendien en vooral als elementen van een primitieve 9de- vroeg-10de-eeuwse versterking. Heel zeker lijkt ons deze interpretatie niet, mede omdat De Witte vanwege de voortgang der moderne bouwwerken voor het hotel slechts een fragment van deze boogvormige elementen, bovendien alleen aan de basis en zonder noemenswaardige stratigrafie, kon onderzoeken. Het is uit zijn verslag ook niet duidelijk of de zware houten palen die doorheen het veen schuin tegen de binnenzijde van de ophoging werden ingeheid beschouwd moeten worden als middel tegen grondverschuivingen in de richting van de depressie of als elementen van een verdedigingswal. Vermits de bovenste lagen van deze wal zowel door de bouw van de centraalbouwwerk als door de moderne bouwwerken werden vernietigd, zal het militair karakter van deze wal, dat eventueel had kunnen bevestigd worden door sporen van een palissade er bovenop bv., nooit meer met zekerheid kunnen vastgesteld worden. De nadelen van een noodopgraving, zoals de campagne 1987-1989 er in feite een is geweest, komen uit het verslag van Hubert De Witte des te sterker naar voren naarmate de archeologische vondsten die werden gedaan, met name de twee opeenvolgende walvormige ophogingen in boogvorm, nieuw zijn en belangrijk, maar desondanks, wegens de afsluiting der moderne bouwwerken, niet volledig, grondig en rustig, o.m. wat de stratigrafie betreft, konden worden bestudeerd.

De opgravingen van 1955 door Mertens en Devliegheer, die thans door laatstgenoemde in een (ongenummerd tweede) hoofdstuk van dit boek eindelijk en voor het eerst uitvoerig worden beschreven, zijn veel minder ontgoochelend en dus definitiever doch daardoor misschien ook minder boeiend dan de zojuist besproken campagne van 1987-1989 onder leiding van Hubert De Witte. Zij hadden tot voorwerp de pre-romaanse centraalbouwwerk van Sint-Donaas, de romaanse en gothische kerken die haar in de 12de en 13de eeuw hebben vervangen en de talrijke laatmiddeleeuwse graftomben in de gothische kerk, die ook nog eens door W.P. Dezutter in een (ongenummerd vijfde) hoofdstuk kort worden behandeld. Daarnaast brengt Devliegheer ook verslag uit over de opgravingen van 1963 op de plaats van het verdwenen zgn. kloosterpand van Sint-Donaas.

Zijn uiterst gedetailleerde verslagen worden praktisch geheel ingenomen door zeer technische beschrijvingen, waarbij weinig plaats over bleef voor historische interpretatie. Daartoe had Devliegheer meer gelegenheid in een (vierde ongenummerd) hoofdstuk waarin hij vooral de centraalbouwkerk en romaanse kerk, waarvan hij het uitzicht met vroegere afbeeldingen tracht te reconstrueren, vergelijkt met andere kerken met centraal grondplan enerzijds (Aken, Ottmarsheim, Muizen, Nijmegen) en met de romaanse kerken van Doornik en Laon anderzijds.

Op een wat willekeurige plaats in het boek, na de hiervoor besproken hoofdstukken, staat een kort hoofdstuk, rijk aan zakelijke en duidelijke informatie, over de gallo-romeinse vondsten op de Burg, van de hand van Hugo Thoen. Deze werden "in situ" gevonden op de zandrug in de zuidelijke helft van de Burg. Thoen vergelijkt ze met de andere bekende gallo-romeinse vindplaatsen in het Brugse stadsgebied, die zoals op de Burg van relatief late datum zijn, nl. de tweede helft van de 2de en de eerste helft van de 3de eeuw. Anderzijds blijkt door de vondst van een munt uit 273-274 dat Brugge nog bewoond was op een ogenblik dat de kustvlakte reeds aan over zee invallende Germaanse stammen was overgelaten. Van een Romeinse versterking op de Burg te Brugge vond Thoen evenwel geen spoor.

Het belang vanuit historisch standpunt van het (ongenummerde zevende) hoofdstuk van Frans Verhaeghe en Bieke Hillewaert over het oudste aardewerk dat op de Burg gevonden werd, ligt hierin dat de archeologische gegevens over de ceramiek de op de geschreven bronnen steunende hypothese en dateringen van G. Declercq, zoals hoger uiteengezet, niet tegenspreken. Vooral nog kunnen zij ze echter ook niet bevestigen, wegens het voorlopig ontbreken van een verfijnde chronologie. Verder heeft de uitvoerige archeologische beschrijving van de gevonden scherven, behalve voor enkele nieuwe gegevens in verband met pottenbakkerstechnieken, belang voor de kennis van de Brugse relaties met het Rijnland, het Maasgebied en Noord-Frankrijk. Deze waren waarschijnlijk van commerciële aard en zijn dus eventueel een aanduiding voor het bestaan van een handelsnederzetting te Brugge in de 9de-10de eeuw, waarover echter in dit werk nauwelijks sprake is, zoals we tot besluit zullen aanstippen.

De overige hoofdstukken van dit werk, die we niet afzonderlijk zullen bespreken, behandelen archeologische vondsten van voorwerpen uit het dagelijkse leven en dierlijke resten, verder archeologica van

uiteenlopende aard uit een waterput van ca. 1200 en uit een afvalput die van de 16de tot de 18de eeuw werd gebruikt (belangrijk voor de ceramiek en het glas uit die periode), evenals de eigenaardige gewelfpotten uit het pre-romaanse koepelgewelf die reeds door Galbert in 1127 werden vermeld.

Een (ongenummerd dertiende) hoofdstuk van een heel andere aard over de sloping van de Sint-Donaaskerk in de Franse tijd en over de huizen en gebouwen rondom het Burgplein in de 19de eeuw en hun meestal voorname bewoners, sluit dit enigszins disparate, maar veelzijdige en steeds boeiende boek af, dat nochtans geen echte bewoningsgeschiedenis van dit stadsdeel tussen de 12de en de 19de eeuw bevat.

Tot besluit moeten worden onderstreept - en betreurd - dat alle bijdragen in dit werk uitsluitend handelen over de Burgse Burg en geen aandacht besteden aan de mogelijke relaties van dit historisch belangrijke element met de ontluikende stad, waarvan de prestedelijke fase door vrijwel alle historici in de 9de-10de eeuw werd gesitueerd. Alleen Declercq schenkt heel even aandacht aan een bewoningskern buiten de Burg, namelijk de Oudeburg. Hij ziet in dit eveneens versterkte gebied, waarvan de naam Oudeburg tot een confrontatie dwingt met zijn hypothesen betreffende de eigenlijke Burg, een versterkte nederzetting die ouder zou zijn dan de Burg. De Oudeburg zou volgens hem in de Merovingische tijd het centrum kunnen zijn geweest van de *pagus Flandrensis* en met het *municipium Flandrense* dat van deze gouw de hoofdplaats vormde, misschien mogen vereenzelvigd worden. Declercq acht zelfs een Romeinse oorsprong voor de Oudeburg niet uitgesloten.

Merkwaardig is het dat ook in dit verband door Declercq de vraag niet wordt gesteld naar de lokalisatie van de eerste handelsnederzetting te Brugge. Verschillende historici hebben deze nochtans gezocht in de Oudeburg of althans in de directe omgeving ervan. In de ontwikkeling van zijn hypothese over het grote vierkante eiland gevormd door Spiegelrei, Sint-Annarei, Groene Rei en Kraanrei, waarin Declercq een soort "voorburch" ziet, die hij o.i. op wankele gronden vergelijkt met de Oudburg te Gent, vermeldt Declercq de hypothese niet van wijlen Anton Koch, die hier, precies bij de Sint-Walburgakerk, de eerste middeleeuwse handelsnederzetting te Brugge, daterend uit de 9de-10de eeuw, heeft gezocht¹⁰. Hoewel wij deze hypothese destijds

10. Koch, *art. cit.* (hiervóór n. 9).

met veel voorbehoud hebben onthaald, omdat volgens ons de kern van de handelsnederzetting te Brugge in en bij de Oudeburg en de twee stadskerken Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Salvator lag, verdienen Kochs beschouwingen thans met die van Declercq te worden geconfronteerd. Vooral nu deze laatste de kanunnikengemeenschap uit Torhout die de relieken van Sint-Donaas onder graaf Boudewijn I naar Brugge bracht, een onderkomen laat vinden bij Sint-Walburga, in het grote vierkante eiland. Waren de geestelijken uit Torhout immers niet vóórdien verantwoordelijk geweest voor de opleiding van zendelingen voor Skandinavië¹¹ en zou men de Skandinavische elementen die ongetwijfeld in de 9de-10de eeuw te Brugge voorhanden waren¹² niet moeten zoeken, in de lijn van Kochs hypothese inzake de vroegmiddeleeuwse haven van Brugge, binnen het grote eiland waarvan de Burg een onderdeel was? De vroegmiddeleeuwse haven van Brugge, die in verbinding stond met de zee, moet immers bijna zeker in deze buurt worden gezocht, eerder dan bij de naar het landverkeer gerichte Oudeburg. Trouwens twee kernen voor de handelsnederzetting Brugge in de 9de-10de eeuw sluiten mekaar geenszins uit! Het geval van Gent, met een kern aan de Schelde bij de Sint-Janskerk en een kern aan de Leie tegenover de grafelijke burcht¹³, heeft dit aangetoond. In deze richting gaan dan ook o.i. de aanwijzingen voor verder gecombineerd archeologisch, bodemkundig en historisch onderzoek te Brugge. Misschien is dit, met de eigenlijke stad Brugge als onderwerp, iets voor een volgend deel van de mooie reeks Archeo-Brugge, waarvan het hier besprokene het tweede deel was.

11. Dierkens, *art. cit.* (hiervóór n. 4).

12. Verhulst, *art. cit.* (hiervóór n. 9) en A.C.F. Koch, *Vikingen in Vlaanderen? Een 10de-eeuwse lijst van persoonsnamen uit Snellegem (Brugge)* in: Feestbundel M. Gysseling, *Naamkunde*, 16 (1984), pp. 183-200.

13. A. Verhulst - G. Declercq, *Het vroegmiddeleeuwse Gent tussen twee abdijen en het Gravensteen*, in: J. Decavele (ed.), *Gent. Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen, 1989, pp. 37-59.